

даних про причину смерті судмедекспертизи не давали. Про обставини вчинення вбивств було відомо лише із показань обвинуваченого Акулова, які він згадував не в повній мірі через значний плин часу після скоєного.

Тому, маючи лише визнавальні показання Акулова у скоєнні **одного** вбивства та **єдиний** речовий доказ – мобільний телефон однієї з потерпілих по тому ж самому епізоду, слідчий з метою їх «закріплення» (тобто – максимального підтвердження повідомлених обвинуваченим даних, які мали відношення до вбивств) провів цілу низку слідчих дій, які в подальшому не дали змоги злочинцю спростувати зібрані докази.

З метою належним чином та достатньо зафіксувати послідовність показань Акулова про його причетність до восьми вбивств, він по **кожному** епізоду був допитаний **тричі**. Кожна слідча дія проводилася з використанням відеозапису. Щоб не дати обвинуваченому можливості посилатися на незаконний вплив на нього з боку слідчого та працівників міліції, протягом розслідування справи Акулова **27** разів було обстежено на предмет наявності/відсутності у нього тілесних ушкоджень після проведення слідчих дій.

Також з метою підтвердження наданих ним показань та попередження можливості відмовитися від них за вказаними вище мотивами, по справі як свідки допитувались поняті, які були присутніми при проведенні окремих слідчих дій (відтворення обстановки та обставин події, огляд місця події та ін.), до справи було долучено протоколи судових засідань при обранні запобіжного заходу – взяття під варту та продовження його строків, під час яких Акулов також повідомляв суду про скоєні ним вбивства.

Щоб попередити вплив на Акулова з боку інших заарештованих підслідних щодо його подальшої відмови від своїх визнавальних показань, весь час розслідування він утримувався в ізоляторі тимчасового тримання (ІТТ), а до СІЗО потрапив лише після закінчення розслідування. Таке рішення слідчого було прийнято тому, що в ІТТ кращі умови щодо забезпечення ізоляції осіб, які утримуються під вартою, та роботи з ними слідчих (з камери підслідний з контролером одразу направляється до слідчого кабінету, уникаючи тим самим «випадкових» зустрічей з іншими заарештованими у камерах-«накопичувачах», що має місце у СІЗО).

Крім цього, за браком «традиційних» свідків, з метою максимального документального підтвердження («закріплення») показань обвинуваченого Акулова, зокрема, було витребувано документи щодо погодних умов на час вчинення злочинів, про наявність ґрунтових доріг і певного рельєфу місцевостей, де ним було закопано трупи.

Обрана слідчим тактика дала позитивні результати. Пізніше, під час першого ж судового засідання Акулов відмовився від всіх наданих раніше на слідстві визнавальних показань, повідомивши, що у вбивствах він визнав себе винним «під тиском і впливом працівників міліції та слідчого». Проте суд після оцінки доказів повністю підтвердив вину підсудного, якого засудив до довічного позбавлення волі.

Висновок. Наведений приклад з практики наочно демонструє тактику дій слідчого щодо напрямів проведення слідчих (розшукових), інших процесуальних дій і заходів з метою належного закріплення та використання доказів при розслідуванні злочинів. Розглянуті вище тактично виважені та ретельно сплановані дії слідчого під час розслідування дозволили усунути брак обвинувальних доказів, забезпечивши тим самим їх достатність, що є одним з критеріїв оцінки доказів. Ознайомлення із тактикою дій слідчого у вказаній слідчій ситуації може бути корисним не тільки курсантам і студентам при вивченні криміналістики і кримінального процесу, для набуття практичних навичок розслідування, а й працівникам органів досудового слідства, науковцям-криміналістам для використання у діяльності з криміналістичного та методичного забезпечення досудового розслідування.

Список бібліографічних посилань

1. Кравчук О. Б. Використання методик та професійне проведення огляду місця події при доказуванні вини особи, обвинуваченої у скоєнні 8-ми умисних вбивств на території Кіровоградської області. *Слідча практика України*. 2007. Вип. 6. С. 66–71.

Одержано 31.10.2019

УДК 159.9

Юрій Васильович АЛЕКСАНДРОВ,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-5871-8344>

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БУЛІНГУ

Образливі прізвиська, глузування, піддражнювання, підніжки, стусани з боку одного або групи учнів щодо однокласника чи однокласниці – це ознаки нездорових стосунків, які можуть призвести до цькування – регулярного, повторюваного день у день знущання. Регулярне та цілеспрямоване нанесення фізичної й душевної шкоди стало об'єктом уваги науковців і педагогів, починаючи з 70-х років минулого століття, й отримало спеціальну назву – булінг.

Булінг – це відносно новий термін для пересічного громадянина, зміст якого кожен із нас не просто знає, а в більшості випадків стикався з цим явищем у дитинстві. Під терміном «булінг» розуміється агресивна поведінка щодо окремої особи або групи, з метою приниження, домінування, фізичного чи психологічного самоствердження.

Булінг – англійський аналог слова «цькування». У це поняття входить навмисне, постійне цькування, коли явно простежується нерівність сил кривдника і агресора; терор будь-якого виду: психологічний, фізичний, відкритий і непомітний. Поняття «булінг» з'явилося не сьогодні і не вчора. Булінг, він же цькування – це коли в колективі когось переслідують та принижують. Ті хто сильніший можуть цькувати більш слабого, жваві підлітки переслідують – замкнених. В якійсь мірі, всі ми жертви булінгу.

Особливо гостро цькування проявляється ще на зорі туманної юності, коли агресори більш винахідливі, у жертв не вистачає сил боротися, а дорослі, на жаль, в усьому бачать несерйозну підліткову суєту, нестриманість, жарти.

Булінг може проявлятися у вигляді психологічного тиску (образи, приниження, погрози, ігнорування тощо) та фізичних знущань (удари, поштовхи, принизливий фізичний контакт, побиття та інше). Нерідко фізичний і психологічний тиск об'єднуються.

Від булінгу страждають і агресори, і жертви. Всі вони переживають емоційні проблеми, не вміють будувати стосунки з людьми, мають проблеми психоемоційного розвитку. Вони потребуватимуть підтримки дорослих, які б допомогли їм розвинути здорові відношення з людьми не лише у школі, але й протягом усього їх подальшого життя. Причин – безліч, а жертвою може стати кожен, хто не вписався у рамки того чи іншого колективу.

Будь-який школяр несподівано для себе може опинитись у ситуації, коли його ображають, висміюють або бойкотують. Або ж навпаки, може сам приєднатися до тих, хто знущається над іншою дитиною. Дуже важливо розрізняти булінг та звичайну сварку між дітьми. Булінг відрізняється від сварки між дітьми тим, що:

1. Булінг супроводжується реальним фізичним чи психологічним насиллям: жертву висміюють, залякують, дражнять, шантажують, б'ють, псують речі, розповсюджують плітки, бойкотують, оприлюднюють особисту інформацію та фото в соціальних мережах.

2. В ситуації булінгу завжди беруть участь три сторони: той, хто переслідує, той, кого переслідують та ті, хто спостерігають.

3. Булінг негативно впливає на всіх учасників, на їхнє фізичне та психічне здоров'я.

4. Булінг може виникати спонтанно, коли несподівано для себе дитина опиняється або в ситуації переслідування, або приєднується до переслідувача.

5. Якщо булінг відбувся, він може повторюватися багато разів.

Дитину систематично дражнять образливим для неї чином, навмисно не приймають у колектив, залякують, шантажують або навіть б'ють. Причин булінгу – безліч. А тим, кого булять може виявитися кожен, хто не вписався у рамки того чи іншого колективу.

За даними різних досліджень, майже кожен третій учень в Україні так чи інакше зазнавав булінгу в школі, потерпав від принижень і глузувань: 10 % – регулярно (раз на тиждень і частіше); 55 % – частково піддаються знущанню з боку однокласників; 26 % – батьків вважають своїх дітей жертвами булінгу.

Зазвичай об'єктом знущань (жертвою) булінгу вибирають тих, у кого є дещо відмінне від однолітків. Відмінність може бути будь-якою: особливості зовнішності; манера спілкування, поведінки; незвичайне захоплення; соціальний статус, національність, релігійна належність та ін.

За даними U-Report, 49 % учнів підтвердили, що вони піддавалися булінгу, а саме через: зовнішність, стать, орієнтацію, етнічну належність.

Види булінгу можна об'єднати у групи словесного (вербального), фізичного, соціального (емоційного) й електронного (кібербулінг) знущання, які часто поєднуються для більш сильного впливу.

70 % знущань відбуваються словесно: принизливі обзивання, глузування, жорстока критика, висміювання та ін. На жаль, кривдник часто залишається непоміченим і непокараним, однак образи безслідно не зникають для «об'єкта» приниження.

Фізичне насильство найбільш помітне, однак становить менше третини випадків булінгу (нанесення ударів, штовхання, підніжки, пошкодження або крадіжка особистих речей жертви та ін.).

Найскладніше зовні помітити соціальне знущання – систематичне приниження почуття гідності потерпілого через ігнорування, ізоляцію, уникання, виключення.

Нині набирає обертів кібербулінг. Це приниження за допомогою мобільних телефонів, інтернету. Діти реєструються в соціальних мережах, створюють сайти, де можуть вільно спілкуватися, ображаючи інших, поширювати плітки, особисті фотографії або зроблені в роздягальнях чи вбиральнях.

Жертви булінгу переживають важкі емоції – почуття приниження і сором, страх, розпач і злість. Булінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви.

Молодші школярі мають неодмінно звертатися по допомогу до дорослих – учителів і батьків. Допомога дорослих дуже потрібна і в будь-якому іншому віці, особливо якщо дії кривдників можуть завдати серйозної шкоди фізичному та психічному здоров'ю.

Старші діти, підлітки можуть спробувати самотійно впоратись із деякими ситуаціями. Психологами було розроблено кілька порад для них.

Як впоратися з ситуацією самотійно.

Ігноруйте кривдника. Якщо є можливість, намагайтесь уникнути сварки, зробіть вигляд, що вам байдуже і йдіть геть. Така поведінка не свідчить про боягузтво, адже, навпаки, іноді зробити це набагато складніше, ніж дати волю емоціям.

Якщо ситуація не дозволяє вам піти, зберігаючи самовладання, використайте гумор. Цим ви можете спантеличити кривдника/кривдників, відволікти його/їх від наміру дошкулити вам.

Стримуйте гнів і злість. Адже це саме те, чого домагається кривдник. Говоріть спокійно і впевнено, покажіть силу духу.

Не вступайте в бійку. Кривдник тільки й чекає приводу, щоб застосувати силу. Що агресивніше ви реагуєте, то більше шансів опинитися в загрозливій для вашої безпеки і здоров'я ситуації.

Не соромтеся обговорювати такі загрозливі ситуації з людьми, яким ви довіряєте. Це допоможе вибудувати правильну лінію поведінки і припинити насилля.

Проте якщо дитина все-таки підтвердила в розмові, що вона стала жертвою булінгу, то скажіть їй:

Я тобі вірю (це допоможе дитині зрозуміти, що Ви повністю на її боці);

Мені шкода, що з тобою це сталося (це допоможе дитині зрозуміти, що Ви переживаєте за неї і співчуваєте їй);

Це не твоя провина (це допоможе дитині зрозуміти, що її не звинувачують у тому, що сталося);

Таке може трапитися з кожним (це допоможе дитині зрозуміти, що вона не самотня: багатьом її одноліткам доводиться переживати залякування та агресію в той чи той момент свого життя);

Добре, що ти сказав мені про це (це допоможе дитині зрозуміти, що вона правильно вчинила, звернувшись по допомогу);

Я люблю тебе і намагатимуся зробити так, щоб тобі більше не загрожувала небезпека (це допоможе дитині з надією подивитись у майбутнє та відчувати захист).

Не залишайте цю ситуацію без уваги. Якщо дитина не вирішила її самостійно, зверніться до класного керівника, а в разі його/її неспроможності владнати ситуацію, до завуча або директора школи. Найкраще написати і зареєструвати офіційну заяву, адже керівництво навчального закладу несе особисту відповідальність за створення безпечної і комфортного середовища для кожної дитини.

Якщо вчителі та адміністрація не розв'язали проблему, не варто зволікати із написанням відповідної заяви до поліції.

Можливо чи ні перемогти булінг? Ми вважаємо що ні. Навіть якщо ці схильності проявляться не в школі, людина виходить у самостійне життя і їй захочеться поспробувати нові патерни комунікації. І скоріш усього, провал комунікацій також може статися. Однак, ми можемо надати допомогу. Це уроки психології у школі.

Дитині важко впоратися з булінгом самотужки. Тому вкрай потрібна допомога дорослих.

Список бібліографічних посилань

1. Глобальне опитування про булінг // Медіа-центр ЮНІСЕФ Україна : офіц. сайт. URL: <http://www.unicef.org/ukraine/ukr/infographicbullying-upd.pdf> (дата звернення: 20.10.2019).

2. Как остановить насилие в школе : пособие для учителей / ЮНЕСКО. Б/м, 2011. 41 с.

3. Вчимося жити разом : посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа) / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко та ін. Київ : Алатон, 2017. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/0Bzt9F-AqrO9WcLXZwZ-VIJaFBCS3c> (дата звернення: 20.10.2019).

4. Вчимося жити разом. Курс підготовки вчителів. URL: <http://ilt.multy-cour-se.com.ua/basic/14> (дата звернення: 20.10.2019).

5. Матеріали Громадської організації Дитячого фонду «Здоров'я через освіту».

Одержано 25.10.2019

УДК 347.7

Євгенія Андріївна АНАНЬЄВА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-1459-6629>

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ФІНАНСІВ У ПОДАТКОВОМУ МЕХАНІЗМІ УКРАЇНИ

Фінанси як сукупність відносин, пов'язаних з формуванням, мобілізацією, розміщенням, розподілом, використанням публічних грошових фондів, а також з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі використання їх ресурсів валового внутрішнього продукту, національного багатства або сукупного суспільного продукту, є однією з найважливіших суспільно-економічних категорій, яка тісно пов'язана як із завданнями державного розвитку на конкретному історичному етапі, так й з природою і функціями держави, а функціонування останньої не можливе без фінансів [1]. Функції фінансів зумовлені тим, що, виступаючи інструментом розподілу та перерозподілу сукупного суспільного продукту, вони одночасно й контролюють обмінно-розподільчі відносини, що об'єктивно виникають при цьому. Звідси, існують дві функції фінансів: розподільча та контрольна.

Розподільча функція фінансів покликана гарантувати забезпечення державою суб'єктів фінансових правовідносин потрібними грошовими ресурсами, підтримку суспільних пропорцій: фінанси під час розподілу формують пропорції між частинами сукупного суспільного продукту, національного доходу, забезпечують розвиток